

**การบูรณาการด้านกฎหมายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน
ในอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย**
**Legal Integration for Local Economy Development in Pa Daet
District Chiang Rai Province**

กัณณพงษ์ ศิริเขตต์*

สำนักวิชาบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เลขที่ 80 หมู่ที่ 9 ตำบล บ้านดู่ อำเภอ
เมือง จังหวัดเชียงราย 57100

Kannapongse Sirikate

School of Public Administration Chiang Rai Rajabhat University, 80 Moo. 9 Bandu
Mueang District Chiang Rai Province 57100

Email: Dodgedy_quantum@hotmail.com

Received: March 15, 2021

Revised: June 7, 2021

Accepted: June 11, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย 2. เพื่อศึกษาปัญหากฎหมายที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย 3. เพื่อหาแนวทางการบูรณาการกฎหมายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย

ข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยมาจากการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะ ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูล เป็นตัวแทนจาก 5 ตำบลในอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย ได้แก่ ตำบลป่าแดด ตำบลป่าแฉะ ตำบลโรงช้าง ตำบลสันมะค่า และตำบลศรีโพธิ์เงิน

จากการวิจัย พบว่า ประชาชนกลุ่มผู้อยู่อาศัยและกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาเกี่ยวกับที่ดินทำกิน โดยขาดเอกสารสิทธิในที่ดินทำกิน ตามประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 ข้อ 8 และมีข้อจำกัดในการใช้ประโยชน์ในที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.) ตาม พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มาตรา 39 ที่ดินที่บุคคลได้รับสิทธิโดยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจะทำการแบ่งแยกหรือโอนสิทธิในที่ดินนั้นไปยังผู้อื่นมิได้ เว้นแต่เป็นการ

* Lecturer, School of Public Administration Chiang Rai Rajabhat University

ตกทอดทางมรดกแก่ทายาทโดยธรรมหรือโอนไปยังสถาบันเกษตรกรหรือ เพื่อประโยชน์ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ในการวิจัยดังกล่าวยังได้แนวทางในการบูรณาการกฎหมายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย โดยพิจารณาจากปัญหาด้านกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อชุมชนในพื้นที่อำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย แนวทางแรก คือ การบูรณาการกฎหมายให้เป็น “ประมวลกฎหมายการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากร” ที่มีลักษณะเป็นกฎหมายส่งเสริม และสนับสนุนประชาชนในท้องถิ่นให้มีอำนาจและบทบาทหน้าที่ในการคุ้มครองและจัดการใช้ประโยชน์ป่าอย่างสมดุลยั่งยืน แนวทางที่สอง คือ การบูรณาการระหว่างนโยบายของรัฐและกฎหมายที่ดิน โดยกระจายอำนาจไปยังหน่วยงานระดับล่างหรือให้อำนาจร่วมกันในรูปคณะกรรมการก็จะช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายสะดวกรวดเร็วและเป็นธรรมมากขึ้น โดยต้องเริ่มต้นอย่างมีส่วนร่วมจากประชาชนในท้องถิ่นขึ้นไปยังหน่วยงานของรัฐ ไม่ใช่การริเริ่มจากรัฐไปบังคับใช้กับราษฎร

คำสำคัญ: การบูรณาการ, กฎหมาย, เศรษฐกิจฐานราก

Abstract

The purpose of this research (1) To study the problems related to the economic development of community foundations in Pa Daet district. Chiang Rai Province (2) To study legal problems that impede the economic development of community foundations in Pa Daet district. Chiang Rai Province (3) To integrate laws for economic development, foundations of communities in Pa Daet district. Chiang Rai

The data obtained from the research is from the documentary research. In- depth interviews and dedicated group discussions Who has provided information Representing from 5 sub- districts in Pa Daet district Chiang Rai provinces are Pa Daet Subdistrict, Pa Ngae Subdistrict, Rong Chang Subdistrict, San Makha Subdistrict, and Si Pho Ngoen Subdistrict

According to the research, it was found that the majority of people faced problems with arable land. With the lack of right documents on the arable land According to the provisions of the Land Code Act 1954, Article 8 and some of them have a NACC document, which has limitations on land use. Is an obstacle to investing in securities or As a result of the Agricultural Land Reform Act 2518, Section 39 “The principle that the land to which a person is entitled by agricultural land reform cannot divide or transfer the rights of such land to others it is a legacy to a statutory heir or transfer to a farmer institution or For the benefit of agricultural land reform, 2518, Section 39” as well as participation in forest areas as well.

In this research, there are guidelines for integrating laws to develop community foundations economy in Pa Daet District Chiang Rai Considering the legal problems that are obstacles to the communities in the Pa Daet district

The first guideline is to integrate the law into "Code of Land and Resource Management" that is a promotion law and support the local people to have the powers and duties to protect and manage the sustainable use of the forest. The second guideline is integration between state policy and Land law by delegating powers to lower-level agencies or sharing powers in the form of committees to make law enforcement more convenient, faster and more fair. It must start with participation from local people up to government agencies. It is not an initiative from the state to apply to the people.

Keywords: Integrate, Laws, Local Economy

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาเรื่องที่ดินเป็นปัญหาระดับชาติ และเป็นปัญหาของประชาชนทั้งในพื้นที่ชนบทและคนจนในเขตเมือง เกิดปรากฏการพราคสิทธิที่ดินจากชุมชนที่ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น อันเนื่องมาจากนโยบายการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนในแต่ละพื้นที่ ทั้งยังเกิดการแย่งชิงที่ดินในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งโดยนโยบายรัฐ การพัฒนาเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างผิดประเภท หรือการปล่อยให้เกิดการกระจุกตัวที่ดินและปล่อยทิ้งร้างโดยไม่ก่อให้เกิดการผลิตหรือการใช้ประโยชน์ ทำให้ประเทศไทยสูญเสียมูลค่าทางเศรษฐกิจจากการใช้ที่ดินเป็นจำนวนมากศาลส่วนในพื้นที่เมืองและพื้นที่ชานเมือง ที่ดินเป็นปัจจัยสำคัญอันดับต้น ๆ ในการพัฒนาและจัดสร้างที่อยู่อาศัย การกระจุกตัวของที่ดินส่งผลให้ที่ดินมีราคาสูง จึงเป็นอุปสรรคให้คนจน คนชั้นกลาง หรือผู้มีรายได้น้อย เข้าไม่ถึงที่อยู่อาศัยที่มีคุณภาพ ปัจจุบันมีเกษตรกรรายย่อย และแรงงานเป็นผู้ไร้ที่ดินจำนวนมากขึ้น

โดยเฉพาะปัญหาเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำทางสังคมเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศมาอย่างยาวนาน ซึ่งจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ได้กำหนดให้มีการเสริมสร้างศักยภาพของประชาชนและการสร้างความเป็นธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม โดยให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทที่สำคัญ ซึ่งที่ผ่านมาการกระจายอำนาจสู่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้ช่วยให้ประชาชนเข้าถึงบริการสาธารณะขั้นพื้นฐาน เช่น ด้านการศึกษาและสาธารณสุขขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะประชาชนในระดับฐานรากสามารถเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นสามารถพัฒนาเศรษฐกิจและลดความเหลื่อมล้ำของคนในสังคมได้ โดยกฎหมายและข้อบัญญัติท้องถิ่น รวมทั้งกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาในการเข้าถึงความรู้ด้านสวัสดิการและสังคมสงเคราะห์ ปัญหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย นอกจากนี้กระบวนการซึ่งในการแก้ปัญหาจะต้องมองในลักษณะล่างขึ้นบน

โดยพื้นที่ชุมชนอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยรายได้ของประชาชนอำเภอป่าแดด เฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณปีละ 194,016 บาท เฉลี่ยต่อคน ประมาณปีละ 61,394 บาท

ตาราง 1 แสดงข้อมูลจำนวนครัวเรือนที่ตกเกณฑ์ จปฐ. ด้านรายได้ต่อ/คนต่อปี

ตำบล	จำนวนตกเกณฑ์ รายได้ (ครัวเรือน)	หมู่ที่	จำนวนตกเกณฑ์รายได้ (ครัวเรือน)
ป่าแดด	15	1,2,3,5,7,8,9,11	15 ครัวเรือน
ป่าแวง	226	1-18	226 ครัวเรือน
โรงช้าง	392	1-12	392 ครัวเรือน
สันมะค่า	93	1-8	93 ครัวเรือน
ศรีโพธิ์เงิน	17	1-7	17 ครัวเรือน

(ที่มา: สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอป่าแดด 2562)

จากตารางข้อมูลรายได้ของประชาชนอำเภอป่าแดด แสดงให้เห็นว่ามีครัวเรือนที่ตกเกณฑ์รายได้เป็นจำนวนมาก โดยอำเภอป่าแดดก็เป็นอำเภอที่ประสบกับปัญหาความเหลื่อมล้ำ และขาดการบูรณาการด้านกฎหมายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน จากการศึกษาพบว่ากฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากคือ กฎหมายที่ดิน เนื่องจากที่ส่วนใหญ่เป็นที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.) ซึ่งมีข้อจำกัดในการใช้ที่ดินในการพัฒนาต่อไป โดยการบูรณาการระเบียบกฎหมายเกี่ยวกับที่ดินให้เป็นแนวทางเดียวกัน ไม่ควรมีเอกสารที่ดินที่ออกใช้ชั่วคราวโดยหน่วยงานต่าง ๆ มีมาตรฐานไม่เท่าเทียมกันทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำไม่เป็นธรรมในการเข้าถึงที่ดิน การออกเอกสารสิทธิโดยมิชอบ ควรจะต้องปรับปรุงแก้ไขการใช้อำนาจให้กระจายไปยังหน่วยงานระดับล่างหรือให้ใช้อำนาจร่วมกันในรูปคณะกรรมการ จะช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายสะดวกรวดเร็วและเป็นธรรมมากขึ้น นอกจากนี้ควรทบทวนนโยบายและกฎหมายการจัดทำผังเมือง ซึ่งตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518 แม้ได้กำหนดขั้นตอนในการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางและจัดทำผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะ แต่ในการดำเนินการตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เป็นการดำเนินการที่ละเลยการให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติการผังเมือง (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2535 ที่ได้แก้ไขให้การประชุมเพื่อรับฟังข้อความคิดเห็นของประชาชนในการวางและจัดทำผังเมืองรวมซึ่งแต่เดิมกำหนดได้ไม่น้อยกว่า 2 ครั้ง เป็นไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง การละเลยการให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนนอกจากจะไม่สามารถสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ แล้ว ยังเปิดโอกาสให้มีการแทรกแซงเพื่อแสวงประโยชน์ส่วนบุคคลและในหลาย ๆ กรณีได้นำมาสู่ความขัดแย้งทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง โดยการดำเนินการของรัฐต้องเริ่มต้นอย่างมีส่วนร่วมจากประชาชนในท้องถิ่นขึ้นไปยังหน่วยงานของรัฐ

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาปัญหากฎหมายที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย
3. เพื่อหาแนวทางการบูรณาการกฎหมายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย

1.3 วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ของผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการของทั้ง 5 กลุ่ม อำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย กลุ่มละ 3 คน รวม 15 คน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาปัญหากฎหมายที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงรายซึ่งเป็นการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา บทความ และงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจฐานราก และกฎหมาย

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์แนวทางการบูรณาการกฎหมายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย โดยใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการโดยเป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจาก ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการ กลุ่มละ 5 คน รวมเป็น 10 คน สำหรับกลุ่ม ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ กำหนดคุณลักษณะ ต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่อาศัยอยู่ในชุมชนไม่น้อยกว่า 10 ปี ของทั้ง 5 ตำบล จำนวนกลุ่มละ 3 คน รวมเป็น 15 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์เพื่อสรุปประเด็นสภาพปัญหา กฎหมายที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก นอกจากนั้นผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นส่วนประกอบในการวิเคราะห์หาแนวทางการบูรณาการกฎหมายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงรายและเชื่อมโยงข้อมูลตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาเพื่อสร้างเป็นแนวทางที่ได้กำหนดไว้

2. ผลการวิจัย

2.1 สภาพปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย

จากการศึกษาพบว่า

2.1.1 สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นของพื้นที่ ตำบลโรงช้าง อำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย จากแผนพัฒนาท้องถิ่นเทศบาลตำบลโรงช้าง (พ.ศ.2561 – 2565) โดยกลุ่มผู้อยู่อาศัย และกลุ่ม

เกษตรกรในชุมชนประสบปัญหาขาดที่ดินทำกิน จึงสามารถประกอบอาชีพได้เพียงแคร์รับจ้าง เป็นแรงงานภาคการเกษตรเท่านั้น รวมถึงประสบปัญหาไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินทำกินเป็นของตนเอง มีแต่ใบจอง จึงทำให้ไม่สามารถนำที่ดินมาแปลงเป็นทุนเพื่อดำเนินการต่อยอดการลงทุนในพื้นที่ได้ นอกจากนี้ยังประสบปัญหาด้านความเข้มแข็งของชุมชน โดยหมู่บ้าน/ชุมชน ในพื้นที่ยังขาดความเข้มแข็ง การรวมตัวกันของคนในชุมชนในรูปวิสาหกิจ สมาคม ชมรม ฯลฯ มีน้อยและ ไม่มีกิจกรรมที่ดำเนินการเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ไม่มีกองทุนหรือเงินทุนในการดำเนินกิจกรรม จึงไม่สามารถดำเนินกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมได้

2.1.2 สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นของพื้นที่ ตำบลป่าแดด อำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย พบปัญหาขาดแคลนน้ำและพื้นที่กักเก็บน้ำ ในพื้นที่ที่มีเพียงฝายกั้นน้ำขนาดเล็ก การทำเกษตรต้องขึ้นอยู่กับฝนที่ตกลงมาตามธรรมชาติ ทำให้ผลผลิตของพืชผลทางการเกษตรมีปัญหา เพราะไม่ได้รับน้ำอย่างสม่ำเสมอ² มีผลทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเสียหาย ประชาชนในพื้นที่สูญเสียรายได้

2.1.3 สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นของพื้นที่ ตำบลสันมะค่า อำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย พบปัญหาขาดที่ดินทำกินและไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินทำกิน ซึ่งประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านประมาณ 224 ครัวเรือน รวมประชากรทั้งหมด 985 คนในตำบลสันมะค่า กำลังประสบความเดือดร้อนไม่มีเอกสารสิทธิที่ดินทำกิน ทั้งที่ครอบครองสืบทอดกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500³

2.1.4 สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นของพื้นที่ ตำบลศรีโพธิ์เงิน อำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย พบปัญหาขาดแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตร เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพหลัก แต่ในพื้นที่ไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำที่เพียงพอต่อการทำการเกษตรจึงทำให้ประชาชนในพื้นที่ต้องลดปริมาณในการทำการเกษตร มีผลผลิตและรายได้ลดลง

2.2 ปัญหากฎหมายที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย

2.2.1 ประมวลกฎหมายที่ดิน

มีผลบังคับใช้ตามมาตรา 5 กำหนดให้ผู้ที่ได้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินอยู่ก่อนวันที่ประมวลกฎหมายที่ดินใช้บังคับ โดยไม่มีหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดิน แจ้งการครอบครองที่ดินต่อนายอำเภอท้องที่ภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวัน ถ้าผู้ครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินซึ่งมีหน้าที่แจ้งการครอบครองที่ดิน ไม่แจ้งภายในระยะเวลาที่กำหนด ให้ถือว่าบุคคลนั้นเจตนาละสิทธิครอบครองที่ดิน เว้นแต่ผู้ว่าราชการจังหวัดจะได้ออกคำสั่งผ่อนผันให้เป็นการเฉพาะราย ซึ่งต่อมาได้มีการแก้ไขกฎหมายบางส่วนซึ่งเป็นการจำกัดสิทธิในที่ดิน เช่น กฎกระทรวง ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2497) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 ข้อ 8 กำหนดห้ามมิให้ออกโฉนดที่ดินสำหรับที่เขา ที่ภูเขาหรือที่สงวนหวงห้าม

² ประชาชาติธุรกิจ. <https://www.prachachat.net/local-economy/news-371882>. สืบค้นเมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2563

³ MRG Online. <https://mgronline.com/daily/detail/9550000027044>. สืบค้นเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2563

หรือที่ดินซึ่งทางราชการ เห็นว่าควรสงวนไว้เพื่อทรัพยากรธรรมชาติ โดยผลของกฎหมายดังกล่าวทำให้เจ้าของที่ดินไม่สามารถออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินได้ นอกจากสำนักงานที่ดินจะสามารถออกเอกสารสิทธิที่ดินให้แก่ผู้ใดได้ โดยผู้ขอจะต้องมีการครอบครองที่ดินและใช้ประโยชน์ที่ดิน และต้องมีเอกสารครอบครองที่ดินตามแบบ ส.ค.1 มาแสดงเป็นหลักฐานด้วย ผู้ครอบครองที่ดินจะต้องมีสิทธิครอบครองมาก่อนการบังคับใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน (ก่อน 1 ธันวาคม พ.ศ. 2497) และนอกจากปัญหากฎหมายแล้ว ยังมีปัญหาในเรื่องของการพิสูจน์สิทธิในที่ดิน ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่ของคนในชุมชนอำเภอป่าแดด ไม่มีเอกสารครอบครองที่ดินตามแบบ ส.ค.1 เนื่องจากการครอบครองพื้นที่เป็นเวลานานหลายสิบปีจึงทำให้หลักฐานที่จะต้องใช้แสดงความเป็นผู้ครอบครองขาดหายหรือไม่สมบูรณ์ รวมถึงผู้ครอบครองไม่สามารถนำชี้ตำแหน่งที่ดินในระวางได้ จึงไม่สามารถขอกออกเอกสารสิทธิที่ดินตามกฎหมายที่ดินได้

2.2.2 พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2518

ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินจะนำมาจัดสรรให้แก่ประชาชนต้องเป็นพื้นที่ที่อยู่ในพื้นที่ที่มีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตปฏิรูปที่ดินใช้บังคับในพื้นที่นั้นและได้รับโอนที่ดินมาเป็นสิทธิของสำนักงานปฏิรูปที่ดินที่จะนำมาจัดสรรได้ตั้งนั้นหากเป็นพื้นที่ที่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่เขตการปฏิรูปที่ดินดังกล่าวจึงไม่สามารถออกเอกสารสิทธิ ส.ป.ก.4-01 ได้ นอกจากนั้นตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ.2518 มีเงื่อนไขห้ามแบ่งแยกหรือโอนสิทธิในที่ดินไปยังผู้อื่น เว้นแต่เป็นการตกทอดทางมรดกให้แก่ทายาทโดยธรรม หรือโอนไปยังสถาบันการเกษตร หรือเพื่อประโยชน์ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อเกษตรกรในการเข้าถึงแหล่งทุน เพราะการให้สินเชื่อของสถาบันการเงินทั่วไปต้องการหลักประกันที่มั่นคงสามารถบังคับคดีได้ ดังนั้นเกษตรกรผู้ที่ได้รับที่ดินไปจากการปฏิรูปที่ดินจึงถูกจำกัดให้ต้องรับสินเชื่อจากแหล่งสินเชื่อของรัฐที่มีตกลงกับ ส.ป.ก.เท่านั้นคือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ซึ่งทำให้สิทธิในที่ดินที่ได้รับจากการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมไม่เท่าเทียมกับการได้รับการจัดที่ดินจากหน่วยงานอื่นหรือกรรมสิทธิ์ในที่ดินทั่วไป ดังนั้นการแก้ไขเงื่อนไขของพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ให้ผู้มีเอกสารสิทธิ ส.ป.ก. มีสิทธิโอนที่ดินให้แก่บุคคลอื่นได้เช่นเดียวกับเอกสารสิทธิของประมวลกฎหมายที่ดิน จะเป็นการสร้างความเท่าเทียมและเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนของประชาชน

2.2.3 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

การออกหนังสืออนุญาตให้ทำประโยชน์และอยู่อาศัยในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ กรมป่าไม้จะจัดสรรที่ดินให้แก่ประชาชนได้ต้องเกิดจากนโยบายของรัฐให้มีการจัดสรรที่ดินเพื่อการเกษตรและที่อยู่อาศัยในเขตป่าสงวนและต้องมีมติคณะรัฐมนตรีกำหนดเขตป่าเสื่อมโทรมในเขตป่าสงวนเพื่อนำมาจัดสรรให้แก่ประชาชน ดังนั้น หากรัฐไม่มีนโยบายให้มีการจัดสรรที่ดินเพื่อการเกษตรและที่อยู่อาศัยในเขตป่าสงวน ประชาชนก็ไม่สามารถดำเนินการร้องขอหนังสืออนุญาตให้ทำประโยชน์และอยู่อาศัยในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติด้วยตนเองได้

จึงทำให้ประชาชนผู้ที่เข้าไปทำประโยชน์ในพื้นที่กลายเป็นผู้บุกรุกเขตป่าสงวนแห่งชาติ โดยการกำหนดลักษณะพื้นที่ที่จะอนุญาตให้เกษตรกรมีสิทธิทำกินได้นั้นพิจารณาจากลักษณะทางกายภาพของพื้นที่โดยไม่มีมีการนำปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นเข้ามาร่วมพิจารณา ซึ่งเป็นการกำหนดจากมุมมองของเจ้าหน้าที่และนักวิชาการที่อยู่ห่างไกลจากพื้นที่จริง ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่น ซึ่งขัดต่อหลักรัฐธรรมนูญ มาตรา 66 ได้กำหนดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม อีกด้วย

2.3 แนวทางในการบูรณาการกฎหมายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก อำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย

2.3.1 การบูรณาการกฎหมายที่ดินและป่าไม้

กฎหมายป่าไม้ปัจจุบันขาดการบูรณาการและยังไม่ได้คำนึงถึงหลักการด้านสิทธิมนุษยชน รวมทั้งนโยบายป่าไม้นำไปปฏิบัติไม่ได้หรือที่นำไปปฏิบัติก็ทำให้เกิดความขัดแย้งกับประชาชนในท้องถิ่น จึงควรทบทวนนโยบายป่าไม้ใหม่ โดยการกำหนดหลักการสำคัญ คือ เน้นความสามารถนำไปปฏิบัติได้ กล่าวคือ จะต้องปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมุ่งการตอบสนองปัญหาความต้องการของชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม วัตถุประสงค์สำคัญของนโยบายป่าไม้แห่งชาติควรเน้นความสมดุลของการป้องกันรักษาป่าธรรมชาติ การฟื้นฟูป่าโดยกระบวนการทางธรรมชาติและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรมเท่าเทียมกัน และที่สำคัญควรจะต้องให้ความสำคัญกับสิทธิของราษฎรและชุมชนในเขตป่าและช่วยส่งเสริมให้ชุมชนในเขตป่ามีการวางแผนการใช้ที่ดินของชุมชนและใช้สิทธิในการบริหารจัดการที่ดินป่าไม้ร่วมกับรัฐ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมกับชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติอย่างสมดุลยั่งยืนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ตามมาตรา 43 ที่มีเจตนารมณ์ให้ชุมชนมีสิทธิที่จะอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

นอกจากนี้กลไกการจัดการความขัดแย้ง ควรเน้นการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งเป็นความร่วมมืออย่างสร้างสรรค์และการบริหารจัดการความขัดแย้งอย่างสันติวิธีและเป็นธรรม และสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและไม่ซ้ำซ้อนระหว่างหน่วยปฏิบัติด้วยกัน จึงควรปรับปรุงกฎหมายให้มีความเป็นเอกภาพ เชื่อมโยงและสอดคล้องกับการจัดการที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติด้านอื่น ๆ ด้วยการนำกฎหมายป่าไม้ทุกฉบับมาบูรณาการเป็น “ประมวลกฎหมายการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากร” ที่มีลักษณะเป็นกฎหมายส่งเสริม และสนับสนุนราษฎรในท้องถิ่นให้มีอำนาจและบทบาทหน้าที่ในการคุ้มครองและจัดการใช้ประโยชน์ป่าอย่างสมดุลยั่งยืน โดยยกเลิกมิติ ธรรม. หลายฉบับที่ส่งผลกระทบ เช่น

1. ยกเลิก มติ ครม. 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2536 ซึ่งห้ามไม่ให้ออกเอกสารสิทธิในที่ดินที่ไม่มีหลักฐานการครอบครองเป็นการเฉพาะราย เพราะไม่เป็นธรรมกับราษฎรที่อยู่มาก่อนการประกาศเป็นที่ดินของรัฐ

2. ยกเลิก มติ ครม. 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541

2.1 การสำรวจแนวเขต เพราะที่ผ่านมาไม่มีการสำรวจชัดเจนว่ามีแนวเขตเท่าไร ทับที่ชาวบ้านหรือไม่

2.2 การใช้ภาพถ่ายทางอากาศเพื่อดูการบุกรุกโดยที่แนวเขตไม่ชัดเจน แสดงถึงความไม่เป็นธรรมกับราษฎร

2.3 ประเด็นพื้นที่ล่อแหลมต่อระบบนิเวศ หากมีชุมชนอาศัยอยู่ย่อมสะท้อนว่า ชุมชนสามารถดำรงอยู่ในพื้นที่ล่อแหลมต่อระบบนิเวศได้ โดยต้องอยู่อย่างสอดคล้องกับระบบนิเวศนั้น ๆ

2.4 ประเด็นความชันของลำห้วย ไม่ยอมวัดเพราะไปเทียบเคียงกับความชันของเขา

2.5 การใช้อำนาจเข้าไปตัดฟัน ตัดโค่น

3. การควบคุมพื้นที่ป่าที่ยังไม่ถูกบุกรุก ซึ่งหากมีการเข้าไปใช้ประโยชน์ถือว่าบุกรุก โดยพิจารณาว่าแนวเขตนี้อยู่ในพื้นที่อะไร อุทยาน ป่าสงวน และจัดทำแนวเขตให้ชัดเจน

2.3.2 การบูรณาการระหว่างนโยบายของรัฐและกฎหมายที่ดิน

นโยบายและกฎหมายที่ดินมีจำนวนมากตามจำนวนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดหลายมาตรฐานในการบริหารจัดการที่ดิน จึงควรจะบูรณาการระเบียบกฎหมายเกี่ยวกับที่ดินให้เป็นแนวทางเดียวกัน ไม่ควรมีเอกสารที่ดินที่ออกใช้ชั่วคราวโดยหน่วยงานต่าง ๆ มีมาตรฐานไม่เท่าเทียมกันทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำไม่เป็นธรรมในการเข้าถึงที่ดิน สำหรับกฎหมายที่ดินมีหลายมาตราที่หน่วยงานของรัฐไม่บังคับใช้ต้องรอให้ศาลมีคำพิพากษาก่อนจึงปฏิบัติ เช่น การออกเอกสารสิทธิโดยมิชอบ ก็ควรจะต้องปรับปรุงแก้ไขการใช้อำนาจให้กระจายไปยังหน่วยงานระดับล่างหรือให้ใช้อำนาจร่วมกันในรูปคณะกรรมการก็จะช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายสะดวกรวดเร็วและเป็นธรรมมากขึ้น โดยต้องเริ่มต้นอย่างมีส่วนร่วมจากประชาชนในท้องถิ่นขึ้นไปยังหน่วยงานของรัฐ (bottom - up approach) ไม่ใช่การริเริ่มจากรัฐไปบังคับใช้กับราษฎร

3. สรุปและอภิปรายผล

3.1 สภาพปัญหา และความต้องการ เกี่ยวกับการถือครองและการใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย

ประชาชนในพื้นที่อำเภอป่าแดด ประสบปัญหาเอกสารการถือครองที่ดิน โดยเฉพาะเอกสารสิทธิ และยังเกิดกรณีพิพาทในพื้นที่ทับซ้อนระหว่างพื้นที่ในเขตป่าสงวนกับชุมชนที่อาศัยกันมาเนิ่นนาน ทำให้คนที่อยู่อาศัยมาก่อนกลายเป็นผู้บุกรุก คนจนในเขตป่าถูกบังคับให้

อพยพโยกย้ายออกจากพื้นที่ ถูกจำกัดสิทธิในการพัฒนา ถูกฟ้องร้องดำเนินคดี ถูกจับกุมคุมขัง และถูกปลุกป่าทับที่ทำกิน

โดยประชาชนในชุมชนอำเภอป่าแดดที่เข้าถือครองและใช้ประโยชน์ในที่ดิน มีความต้องการให้หน่วยงานช่วยแก้ปัญหาในเรื่องการถือครองและการใช้ประโยชน์ในที่ดิน ส.ป.ก. คือ ต้องการเปลี่ยนเอกสาร ส.ป.ก.4-01 เป็น นส.3 หรือ โฉนดที่ดิน และแก้ไขกฎหมายเรื่องสิทธิการถือครองที่ดิน การซื้อขายที่ดิน ส.ป.ก. ได้อย่างถูกต้อง ตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มาตรา 39 ซึ่งวางหลักว่า ที่ดินที่บุคคลได้รับสิทธิโดยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจะทำการแบ่งแยก หรือโอนสิทธิในที่ดินนั้นไปยังผู้อื่นมิได้ เว้นแต่เป็นการตกทอดทางมรดกแก่ทายาทโดยธรรม หรือโอนไปยังสถาบันเกษตรกร หรือ ส.ป.ก. จึงควรปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 39 กำหนดสิทธิให้ผู้ที่ทำกินหรือครอบครองในที่ดิน ส.ป.ก. ซึ่งเป็นที่ดินของรัฐ มีสิทธิให้เช่า มีสิทธิซื้อ มีสิทธิขาย มีสิทธิแบ่งแยกให้บุคคลอื่นหรือบุคคลที่สามที่มีเชื้อสายไทยโดยธรรมได้ รวมถึง 1. การขยายการถือครองที่ดิน ส.ป.ก. ให้มากกว่า 50 ไร่ โดยหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาแก้ปัญหาเรื่องน้ำ และหาแหล่งกู้เงินเพื่อทำการเกษตรแบบดอกเบี้ยยต่ำ หรือไม่มีดอกเบี้ย

2. ปรับปรุงบำรุงดิน รวมทั้งต้องการการสนับสนุนเกี่ยวกับการตลาด ผลผลิตทางการเกษตร การประกันรายได้ในการทำการเกษตร ปุ๋ยราคาถูกและเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ ให้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องมาซื้อผลผลิตทางการเกษตรในราคาที่เป็นธรรม ให้ความรู้ด้านการเกษตรและปลูกพืชตามความต้องการของตลาด และ

3. ต้องการให้ออกเอกสารสิทธิในแปลงตกค้าง รั้ววัดแบ่งแยกแปลงที่ดิน แบ่งที่ดิน

3.2 การปรับปรุงแก้ไขนโยบายและกฎหมายที่สำคัญ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย

3.2.1 กฎกระทรวง ฉบับที่ 5 (พ.ศ.2497) ออกตามความในพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.2497 ข้อ 8 กำหนดห้ามมิให้ออกโฉนดที่ดินสำหรับที่เขา ที่ภูเขา หรือที่สงวนหวงห้าม หรือที่ดินซึ่งทางราชการ เห็นว่าควรสงวนไว้เพื่อทรัพยากรธรรมชาติ โดยผลของกฎหมายดังกล่าวทำให้เจ้าของที่ดินไม่สามารถออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินได้ เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า เป็นกฎหมายที่ล้าสมัย เนื่องจากความเป็นชุมชนเมืองเริ่มขยายพื้นที่ออกไป ทำให้กฎหมายดังกล่าวเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของประชาชนในพื้นที่อำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย

3.2.2 พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มาตรา 39 วางหลักว่า ที่ดินที่บุคคลได้รับสิทธิโดยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจะทำการแบ่งแยกหรือโอนสิทธิในที่ดินนั้น ไปยังผู้อื่นมิได้ เว้นแต่เป็นการตกทอดทางมรดกแก่ทายาทโดยธรรมหรือโอนไปยังสถาบันเกษตรกรหรือ เพื่อประโยชน์ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มาตรา 39 ควรปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกำหนดสิทธิให้ผู้ที่ทำกินหรือครอบครองในที่ดิน ส.ป.ก. ขายหรือแบ่งแยกให้บุคคลอื่นที่มีเชื้อสายไทยโดยธรรมได้ เพราะจะทำให้ไม่เกิดความเหลื่อมล้ำในการถือ

ครองที่ดินอย่างเช่นบุคคลที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน (โฉนดที่ดิน) หนังสือรับรองการทำประโยชน์ในที่ดิน (น.ส. 3 น.ส. 3 ก) หนังสือสำคัญแสดงสิทธิในที่ดิน (ส.ค. 1) ซึ่งจะทำให้การใช้สิทธิในการถือครองที่ดิน ส.ป.ก. ของประชาชนที่ทำกินหรือครอบครองในที่ดิน ส.ป.ก. ได้สิทธิในการขายหรือแบ่งแยกให้บุคคลที่มีใช้ทายาทได้รวมทั้งจะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีที่ดินในการทำเกษตรกรรมและจะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของอำเภอป่าแดดให้ดียิ่งขึ้น

3.2.3 การออกหนังสืออนุญาตให้ทำประโยชน์และอยู่อาศัยในเขตปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติ ต้องมีมติคณะรัฐมนตรีกำหนดเขตป่าเสื่อมโทรมในเขตป่าสงวนเพื่อนำมาจัดสรรให้แก่ประชาชน ดังนั้น หากรัฐไม่มีนโยบายให้มีการจัดสรรที่ดินเพื่อการเกษตรและที่อยู่อาศัยในเขตป่าสงวนประชาชนก็ไม่สามารถดำเนินการร้องขอด้วยตนเองได้ ซึ่งเดิมประชาชนได้ใช้พื้นที่ดังกล่าว ซึ่งเป็นการกำหนดจากมุมมองของเจ้าหน้าที่และนักวิชาการที่อยู่ห่างไกลจากพื้นที่จริง ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนท้องถิ่น ซึ่งขัดต่อหลักรัฐธรรมนูญ มาตรา 66 ได้กำหนดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม อีกด้วย จึงควรแก้ไขให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่อำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย

4. ข้อเสนอแนะ

4.1 ข้อเสนอการในการนำไปใช้แก้ไขปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอำเภอป่าแดด จังหวัดเชียงราย

4.1.1 ข้อเสนอเชิงหลักการ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวบ้านได้รับสิทธิที่จะมีที่ดินอยู่อาศัยและทำกินเพียงพอต่อการยังชีพ ซึ่งจะต้องวางโครงสร้างและกลไกการแก้ไขปัญหาสิทธิทำกินแบบถาวร โดยจัดทำโครงการในแผนพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรม เพื่อทำการสำรวจประชาชนในพื้นที่ที่ประสบปัญหาเรื่องเอกสารสิทธิในที่ดินทำกิน นำมาวางแผนเชิงกลยุทธ์ในการดำเนินการจัดสงเรื่องให้กับหน่วยงานภาครัฐ ให้เข้ามาช่วยเร่งแก้ไขปัญหาและออกเอกสารสิทธิให้แก่ประชาชนในพื้นที่ รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจะต้องให้ข้อมูลและคำปรึกษาแนะนำทางวิชาการและระเบียบกฎหมายแก่ชุมชนเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่เข้าถึงกระบวนการรับรู้สิทธิ และได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย

4.1.2 ข้อเสนอระยะสั้น

สร้างกลไกและกระบวนการยุติธรรมหลาย ๆ รูปแบบ เช่น ยุติธรรมสมานฉันท์ กระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ช่วยให้ราษฎรได้เข้าถึงทรัพยากรในการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในกระบวนการยุติธรรมได้จริง ทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับชาติ โดยปรับปรุงการเก็บรวบรวมข้อมูลและการเก็บรักษาข้อมูลและหลักฐานเกี่ยวกับที่ดินให้ดีและปลอดภัย และมีกลไกให้สาธารณะตรวจสอบและเข้าถึงข้อมูลที่ดิน

4.1.3 ข้อเสนอระยะยาว

ทบทวนกฎหมายเกี่ยวกับที่ดินและทรัพยากรทั้งหมดมาทำเป็น “ประมวลกฎหมายการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากร” ที่มีลักษณะเป็นกฎหมายส่งเสริม เพื่อลดการทับซ้อนของกฎหมายหลายฉบับในที่แปลงเดียวกัน และเพื่อให้เกิดมีการกระจายการถือครองที่ดิน และสามารถจัดการที่ดินและทรัพยากรได้อย่างบูรณาการ และส่งเสริมให้เกิดการใช้ที่ดินที่มีประสิทธิภาพ และภายใต้กฎหมายใหม่ ควรปรับปรุงแก้ไขระเบียบวิธีปฏิบัติในการสำรวจพิสูจน์สิทธิ รวมทั้งการออกเอกสารสิทธิ โดยให้ผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมกันบริหารจัดการที่ดินให้เป็นเอกภาพ ปรับปรุงหน่วยงานโดยยุบควบรวมหน่วยงานราชการที่ปฏิบัติงานซ้ำซ้อนกันให้มารวมกันเป็นหน่วยงานเดียว ส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นมีอำนาจและแรงจูงใจในการจัดการที่ดินและทรัพยากรได้อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยในการซื้อขายที่ดินควรมีการควบคุมการซื้อขายที่ดินที่ผู้ซื้ออาศัยอำนาจเหนือตลาดไปกว้านซื้อที่ดินเพื่อเก็งกำไรโดยไม่ทำประโยชน์หรือนำไปใช้ประโยชน์ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยให้มีการควบคุมตรวจสอบการซื้อขายที่ดินให้เหมาะสม นอกจากนี้ต้องสนับสนุนให้เกิดกระบวนการนโยบายสาธารณะที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวกับที่ดินและทรัพยากร รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับที่ดินและทรัพยากร ควรสร้างกลไกและกระบวนการตีความกฎหมายให้อยู่บนฐานองค์ความรู้และข้อเท็จจริง

4.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผู้วิจัยควรศึกษารูปแบบแนวทางแก้ไขของพื้นที่ซึ่งมีลักษณะหรือปัญหาเช่นเดียวกัน
2. ผู้วิจัยควรศึกษาผลกระทบมิติอื่นๆ ของพื้นที่

บรรณานุกรม

- เจริญ คัมภีรภาพ, “สิทธิพลเมือง อธิปไตยของปวงชน : ฐานและบทบาทที่ลดลง”
วารสารวิชาการสิทธิมนุษยชน. ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม - ธันวาคม 2546), 2546.
ประชาชาติธุรกิจ. <https://www.prachachat.net/local-economy/news-371882>. สืบค้นเมื่อ
วันที่ 11 กรกฎาคม 2563
- พระราชบัญญัติการเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2524. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 98 ตอนที่
133, สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2524.
- พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 81 ตอนที่ 38 ก, สำนัก
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2507.
- เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์. กลุ่มน้ำสายบุรี : ชุมชน ทรัพยากร สายน้ำ และความฝัน.
มหาวิทยาลัยมหิดล:นครปฐม. 2553
- มูลนิธิชัยพัฒนา, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สถาบัน
พัฒนาองค์กรชุมชน, กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมูลนิธิ
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. “เหลียวหลังแลหน้า: ยี่สิบปีเศรษฐกิจ
สังคมไทย”, การสัมมนาวิชาการประจำปี 2547, 2547.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก,
สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2560.
- สิริโฉม พรหมโฉม. เกร็ดกฎหมายน่ารู้. จุลินิติ, ปีที่ 11 (ฉบับที่ 4), 2557
- MRG Online. <https://mgronline.com/daily/detail/9550000027044>. สืบค้นเมื่อวันที่
13 กรกฎาคม 2563